

Uluslararası Taşımacılık Yapan Kurumların Elde Ettiği Faiz Gelirleri ve Vergilendirilmesi

SELÇUK YÜCEL HAYRETTİN TURAN
Eski Hesap Uzmanı Hesap Uzmanı

Giriş

Hızlı teknolojik gelişim ulaşım ve taşımacılık sektörünü doğrudan etkilemekte ve bunun doğal sonucu olarak üretim faktörlerinin (emek, doğal kaynaklar) ülkeler arası dolaşımını kolaylaştırmaktadır. Zaten hızlı ve güvenilir ulaşım araçları ülkeleri birbirine yaklaştırırken dünyayı da küçültmektedir. Küçülen dünyamızda birden fazla ülkede faaliyet gösteren ulaştırma şirketlerinin değişik ülkelerde elde ettikleri hasılatlar ve bu hasılatların mevduat şeklinde değerlendirilmesiyle elde edilen faiz gelirlerinin vergilendirilmesinden sorunlar ortaya çıkmaktadır. Çıkan bu sorunlar değişik yasal düzenleme ve yapılan vergi anlaşmaları ile çözümlenmeye çalışılmaktadır. Yazımızda uluslararası taşımacılık faaliyetleriyle bağlantılı olarak elde edilen faiz gelirlerinin ne şekilde vergileneceği hususu izaha çalışılacaktır.

I- Elde Edilen Faiz Gelirleri ve Vergilendirilmesi

Ulaştırma işi esas itibarıyla bir ticari faaliyettir. ÇVÖ Anlaşmalarında ticari faaliyetten doğan kazanç, Anlaşmaların işyeri ve ticari kazanç maddeleri hükümleri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bununla beraber, tıpkı Türk vergi sisteminde olduğu üzere, ulaştırma işlerinin kendine özgü yapısına bağlı olarak, anlaşmalar da bu faaliyet kazançlarının vergilendirilmesine yönelik olarak özel düzenlemelere yer verilmektedir. Başka bir deyişle, ulaştırma işlerinden elde edilen kazancın vergilendirilmesinde anlaşmaların iş yerine ve ticari kazançla ilişkin hükümleri uygulanmamakta, anlaşmada özel olarak öngörülen hükümlere göre işlem yapılmaktadır.

OECD Model anlaşmasının 8.maddesi uluslararası taşımacılıkta vergileme yetkisini münhasıran teşebbüsün iş merkezinin (etkin yönetim merkezinin) bulunduğu devlete verirken, Türkiye iş merkezi kavramına bu maddede yer vermemekte, yalnızca teşebbüs kavramıyla yetinmekte, teşebbüsün mukimliği konusunda çözümü ilgili maddeye (yani 4. maddeye) bırakmaktadır.

Bu bağlamda ÇVÖ Anlaşmaları'nın 8. maddesinin uygulanacağı taşımacılık kazançlarına, uluslararası taşımacılık yapan kurumların elde ettiği faiz gelirleri dahil edilmeyecektir. Birleşik Arap Emirlikleri, Hindistan ve Singapur dışında kalan tüm ülkelerle Türkiye'nin yapmış olduğu anlaşmalarda taşımacılık kazançlarına bağlı olarak elde edilen faiz gelirlerinin vergilendirilmesine ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle adı geçen ülkeler dışında kalan herhangi bir ülkede mukim olup , Türkiye'de uluslararası (deniz ve hava) taşımacılıktan hasılat elde eden şirketler, Türkiye'de elde ettikleri hasılatları , Türkiye'deki bir bankaya mevduat olarak yatırılır ve vadesinde faiz geliri elde ederse, elde ettikleri faiz gelirlerini uluslararası taşımacılık kazançlarına dahil etmeyecek ve Türkiye'de elde ettikleri faiz gelirlerine 8. madde hükümlerini uygulamayacaklardır. Bu durumda Türkiye'de elde edilen faiz gelirine, faiz kazançlarının ne şekilde vergilendirileceğine ilişkin ayrıntılı düzenlemelerin yer aldığı ÇVÖ Anlaşmaları'nın 11. maddesi uygulanacaktır. Dolayısıyla elde

edilen faiz gelirleri anlaşmaların 11. maddesinin izin verdiği ölçüde Türkiye’de vergilenecektir.

Konuyu bir örnekle izah etmeye çalışalım.

Danimarka da mukim (X) şirketi 2001 yılında KVK ‘nun 19. maddesi kapsamında ki deniz taşımacılığı faaliyetlerinden dolayı 800 milyar liralık yük ve yolcu taşıma hasılatı elde etmiştir. Aynı (X) şirket Türkiye’de elde ettiği hasılatı yine Türkiye’deki bir bankaya yatırarak 300 milyar liralık mevduat faizi elde etmiştir. Danimarka da mukim (X) şirketinin Türkiye’de elde ettiği deniz taşımacılığı hasılatı ve bu hasılatı bağlı olarak elde ettiği mevduat faiz gelirlerinin vergilendirilmesi şu şekilde yapılacaktır.

Danimarka’da mukim (X) şirketi, Türkiye’de deniz taşımacılığı faaliyetinde bulunur ve karşılığında bir gelir elde ederse, elde edilen geliri vergileme hakkı Danimarka devletine aittir. Ancak kaynak devlet olarak Türkiye, Danimarka ile yaptığı anlaşmanın 8.maddesine koyduğu çekince ile Türkiye’de alınacak vergi miktarını %50 oranında indirilecektir.

Bu durumda Danimarka da mukim olan (X) şirketinin Türkiyede elde ettiği deniz taşımacılığı kazancına ilişkin matrah KVK’nun 18. ve 19. maddelerine göre (%15 ortalama emsal oranını uygulamak suretiyle) tespit edilecek ve tespit edilen matrah üzerinden kurumlar vergisi ve gelir vergisi tevkifatı hesaplanırken kanuni oranlar (Danimarka’yla yapılan anlaşmada fon payının da hesaplanacağı belirtilmiştir) %50 oranında indirimli uygulanacaktır.

Kurumlar Vergisi Hesabı (8.madde kapsamında):

- K.V. Matrahı (800.000.000.000 x %15=)	120.000.000.000
- Hesaplanan K.V. (120.000.000.000 x % 30x % 50 =).	18.000.000.000
- Ödenecek K.V	18.000.000.000
- Hesaplanan Fon Miktarı(18.000.000.000 x % 10 =)	1.800.000.000
- Ödenecek Fon Miktarı	1.800.000.000

G.V.K. ’nun 94’üncü maddesinin 6/b-iii bendi uyarınca dağıtılsın dağıtılmasın G.V.K. ’nun 75’inci maddesinin ikinci fıkrasının 4 numaralı bendinde yazılı menkul sermaye iratlarından indirim ve istisnalar düşüldükten sonra kalan kısımdan %15 oranından tevkifat yapılacağı belirtilmiştir. Belirlenen oran Danimarka anlaşmasının 11.maddesinde yer alan oranla aynı olması nedeniyle tevkifat hesaplaması aşağıdaki gibi yapılacaktır.

Gelir Vergisi Stopaj Hesabı

- İndirim ve İstisnalardan Önceki Kurum Kazancı	120.000.000.000
- Hesaplanan K.V	(18.000.000.000)
- Gelir Vergisi Stopaj Matrahı	102.000.000.000
- Gelir Vergisi Stopajı (102.000.000.000 x %15 x % 50 =)	7.650.000.000
- Fon Payı (7.650.000.000 x % 10 =)	765.000.000

Taşımacılık kazançlarını Türkiye’deki bir bankaya mevduat olarak yatırıp vadesinde faiz geliri elde eden Danimarka’da mukim (X) şirketi, elde ettiği faiz gelirlerine, Türkiye – Danimarka anlaşmasının 8. madde hükümlerini (uluslararası taşımacılık kazançlarının vergilendirilmesi) uygulamayacak , 11.madde hükümlerini (faiz kazançlarının vergilendirilmesi) uygulayacaktır.

OECD Anlaşma Modeli faiz gelirlerinde, vergileme hakkını esas itibariyle faiz gelirini elde edenin mukim olduğu devlete vermektedir. Yani faiz gelirini elde eden kurum veya kişinin mukim olduğu Devlet vergileme hakkına sahip olmaktadır. Bu hüküm uyarınca kanuni merkezi Türkiye’de bulunan bir bankadan faiz geliri elde eden başka devlette (örneğin Danimarka’da) mukim bir kişi veya kurum, bu geliri üzerinden kendi devletinde (Danimarka’da) vergilendirilebilecektir. Ancak kendi devletinde (Danimarka’da) bu gelirin

vergilendirilebilmesi için ÇVÖ Anlaşmasının 11. maddesi tek başına yeterli değildir. Söz konusu gelirin bu devlette (Danimarka’da) vergiye tabi tutulabilmesi için, herşeyden önce bu gelirin bu devlette (Danimarka’da) iç mevzuat uyarınca verginin konusuna giriyor olması gerekir. Başka bir deyişle, Anlaşmanın ne bu hükmü ne de başka bir hükmü, devletlerin iç mevzuatları uyarınca vergiye tabi olmayan bir gelir unsurunu vergiye tabi tutmaktadır. Model Anlaşma, faiz gelirlerinin vergilendirilmesinde, faiz geliri elde edenin mukim olduğu devletin vergilendirme hakkını sınırlamazken, faiz gelirin doğduğu devletin (kaynak devletin yani örneğimizdeki Türkiye’nin) vergilendirme hakkını belli açılardan sınırlama yoluna gitmiştir. OECD Anlaşma Modeli’nin 11. maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki gibidir; “2 Bununla beraber, bu faiz elde edildiği Akit Devlette ve o Devlet Kanunlarına göre de vergilendirilebilir; ancak faiz ödemesinde bulunan kişi faizin lehdarı ise, faizin gayri safi miktarına uygulanacak vergi %10’u aşmayacaktır.” Görüldüğü üzere, faizin elde edildiği Akit Devletin vergileme hakkı %10 ile sınırlandırılmaktadır. Türkiye’nin OECD Modeli’nin 11. maddesinin 2. fıkrasına koyduğu çekince ile Türkiye vergi anlaşmalarına taraf diğer ülke mukimlerinde Türkiye’de elde edilen faiz gelirlerinin vergilendirilmesinde, geliri elde edenin mukim olduğu ve kullanılan kredinin uzun veya kısa vadeli olup olmamasına, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre %10 ile %15 gibi farklı vergi oranları uygulamaktadır. Türkiye Danimarka’yla imzaladığı vergi anlaşmasında faiz gelirlerini %15 oranında vergilendirmeye tabi tutmaktadır.

Elde Edilen Faiz Gelirlerinin Vergilendirilmesi : (11.madde kapsamında)

- Faiz Geliri	300.000.000.000
- Türkiye’de Ödenecek Vergi Tutarı (300.000.000.000 x %15 =)	45.000.000.000
- Türkiye’de Ödenecek Fon Tutarı (45.000.000.000 x % 10 =)	4.500.000.000

Ancak faiz gelirlerine ilişkin olarak KVK’nun 24. maddesi, (17.8.2001 tarih ve 93/5147 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla 6 ay,1 yıl veya daha uzun vadeli hesaplardan elde edilen faiz gelirlerine sırasıyla % 14, % 10, % 6 oranlarında tevkifat öngörmektedir.) vergi anlaşmalarından daha düşük oranlı bir tevkifat öngörmesi durumunda Danimarka anlaşmasının 11. maddesinde ki % 15 ‘lik oran yerine , 24. madde de yer alan daha düşük oranlar, tevkifat tutarının hesabında dikkate alınacaktır.

III- Taşımacılık Kazançlarına Bağlı Olarak Elde Edilen Faiz Gelirlerinin Vergilendirilmesinde İstisnai düzenlemeler

Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri , Hindistan ve Singapur’la yapılan anlaşmalarda istisnai bazı düzenlemeler yapmıştır.

Birleşik Arap Emirlikleri ile yapılan anlaşmanın 8. maddesinde;

“3. Bu maddenin amaçları yönünden, bir Akit Devlet teşebbüsünün uluslararası trafikte **hava** taşımacılığı veya **deniz** taşımacılığı faaliyetleri ile bağlantılı mevduat hesabından doğan faiz diğer Akit Devlette vergiden muaf tutulacaktır.”

Hindistan ile yapılan anlaşmanın 8. maddesinde;

“5. Bu maddenin amaçları bakımından, uluslararası trafikte **gemi** veya **uçak** işletmeciliğiyle bağlantılı mevduat üzerindeki faizler, gemi veya uçak işletmeciliğinden elde edilen kazanç gibi kabul edilecek ve söz konusu faize 11. madde (Faiz) hükümleri uygulanmayacaktır.”

Singapur’la yapılan anlaşmanın 8. maddesinde de;

“5. Uluslararası trafikte **uçak** işletmeciliği ile bağlantılı fonlardan elde edilen faizler, sözkonusu uçak işletmeciliğinden elde edilen kazanç olarak kabul edilecek ve bu faizlere 11. madde hükümleri uygulanmayacaktır.”

hükmüne yer vermiştir.

Bu hükümler ile uluslararası taşımacılık faaliyetine bağlı olarak doğan faizlerin de tıpkı taşımacılık gelirleri gibi sadece teşebbüsün mukim olduğu devlette vergilendirilmesi, kazancın doğduğu kaynak devlette vergilendirilmemesi öngörülmüştür.

IV- Sonuç

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Hindistan ve Singapur'da mukim gemi ve hava taşımacılığı yapan şirketlerin Türkiye'de taşımacılık faaliyetine bağlı olarak elde edecekleri "mevduat" faizleri vergilendirilmeyecektir. Bu istisna gemi ve hava taşımacılığı (Singapur'da yalnızca hava taşımacılığı) yapan şirketlerin Türkiye'de taşımacılık kazancına bağlı olarak elde ettikleri mevduat faiz gelirlerini kapsamakta, kara taşımacılığı yapan şirketlerin (kara taşımacılığı BAE ile ilgili) Türkiye'de kara taşımacılığına bağlı olarak elde ettiği mevduat faiz gelirleri ile diğer tür sermaye yatırımlarından elde edilen gelirleri kapsamamaktadır. Kısaca mevduat faizleri dışındaki sermaye yatırımlarından elde edilecek gelirler ile kara taşımacılığına bağlı olarak elde edilen mevduat faizlerine anlaşmaların 11. maddesindeki genel hükümler uygulanacaktır.

Genel hükümler uygulanırken 11.maddede ki kaynak ülke olarak Türkiye'nin yapacağı kesinti ile 24.maddede öngörülen tevkifat oranı arasından bir farklılığın bulunması durumunda, hangi oran daha düşük ise vergilemede o oran uygulanacaktır.